

BOBURNING CHIG‘ATOY TILIDAGI ADABIY MEROSI

Eshnayeva Feruza Qarshiyevna

Samarqand davlat chet tillar instituti

akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

e-mail:eshnayevaf@gmail.com

tel.raqami:+998906002487

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyuk mutafakkir, sarkarda va shoir Zahiriddin Muhammad Boburning chig‘atoy (eski o‘zbek) tilidagi adabiy merosi keng qamrovli tahlil qilinadi. Bobur asarlaridagi nasriy va she’riy ijodiy uslublar, “Boburnoma” va g‘azal-ruboiylarining adabiy jihatlari, til xususiyatlari va madaniy merosdagi ahamiyati o‘rganiladi. Shuningdek, maqolada chig‘atoy tilining tarixiy roli, Bobur ijodidagi shaxsiy va badiiy xususiyatlar, hamda uning o‘zbek adabiyoti rivojidadagi o‘rni tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Zahiriddin Muhammad Bobur, chig‘atoy tili, eski o‘zbek tili, Boburnoma, adabiy meros, she’riyat, nasr.

Zahiriddin Muhammad Bobur (1483–1530) Markaziy Osiyo tarixida, xususan o‘zbek va hind adabiyoti va madaniyatida alohida o‘rin tutgan shaxsdir. U Temuriylar avlodidan bo‘lib, Farg‘ona vodiysida tug‘ilgan. Bobur nafaqat sarkarda va davlat arbobi, balki adib va shoir sifatida ham mashhur. Bobur ijodi, ayniqsa, chig‘atoy tilidagi asarlari bilan qadrlanadi. Chig‘atoy tili XV–XVI asrlarda Markaziy Osiyoda adabiy va ilmiy til sifatida keng qo‘llanilgan bo‘lib, Bobur bu tilning adabiy imkoniyatlarini amalda kengaytirgan. Uning asarlari, jumladan “Boburnoma”, nafaqat tarixiy manba, balki adabiy durdona sifatida ham ahamiyatlidir.

Chig‘atoy adabiy tili: tarixiy kontekst. Chig‘atoy tili XIV–XVI asrlarda Markaziy Osiyoda adabiy til sifatida rivojlangan. Temuriylar davrida bu til ilm-fan

va adabiyotda keng qo'llanilgan. Alisher Navoiy chig'atoy tilini o'zining asarlarida mukammal ishlatib, uni ilmiy va badiiy jihatdan yuksak darajaga ko'taradi.

Bobur ana shu adabiy an'anani davom ettirgan. U chig'atoy tilida nasr va she'riyatda o'ziga xos uslub yaratib, tilning badiiy imkoniyatlarini namoyon qilgan. Bobur tili ravon, sodda va tushunarli bo'lib, o'quvchiga yaqin bo'lgan. Bu esa Boburning ijodini xalq orasida keng tarqalishiga yordam bergan. Boburning eng mashhur asari — **“Boburnoma”**, chig'atoy tilida yozilgan noyob nasriy asardir. Ushbu asar tarixiy va madaniy manba bo'lib, Bobur hayoti, yurishlari, siyosiy faoliyati, shuningdek, tabiat, shaharlar, xalq urf-odatlar va madaniyat haqida qimmatli ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. “Boburnoma”ning nasriy uslubi sodda, ravon va obrazli bo'lib, Boburning shaxsiy tajribasi va kuzatuvchanligi bilan boyitilgan. Asarda Bobur o'z his-tuyg'ularini, tabiatga bo'lgan muhabbatini va yurishdagi kuzatuvlarini badiiy shaklda tasvirlagan. Shu bois “Boburnoma” chig'atoy nasrining eng yuqori namunasi sifatida qadrlanadi. Misol uchun, Bobur Hindistonga yurishlarini tasvirlashda shaharlar va tabiatni tafsilotlari bilan beradi, shunda o'quvchi o'sha davr manzarasini ko'rib turganday bo'ladi. Bu asar nafaqat tarixiy manba, balki badiiy nasrning yuksak namunasi sifatida ham o'rganiladi.

Bobur she'riyati. Bobur she'riy ijodida g'azal va ruboiylar muhim o'rin tutadi. U she'rlarida vatan sog'inchi, muhabbat, hayot falsafasi, insoniy kechinmalarni ifodalaydi. Bobur chig'atoy tilining badiiy imkoniyatlaridan mohirona foydalangan, so'zlarni aniq va mazmunli tanlagan. Bobur she'rlarida tabiat tasvirlari keng qo'llanilgan. Masalan, gulzorlar, qushlar, tog'lar va daryolar orqali inson his-tuyg'ulari aks etgan. Bu tasvirlar uning she'riyatini jonli va obrazli qilgan. Shu bilan birga, Bobur ruboiylarida qisqa va mazmunli fikrlar orqali hayot falsafasini, vaqtning qadri va insoniy qadriyatlarni ifoda qilgan.

Bobur ijodi chig'atoy adabiy tilining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. U Navoiy ijodidan keyin chig'atoy tili yashovchanligini amalda ko'rsatdi. Boburning nasr va she'riy asarlari bugungi o'zbek adabiy tilining shakllanishida muhim manba

hisoblanadi. Bobur asarlari o'quvchilarni tarixiy voqealarga qiziqtiradi, adabiy ta'limga xizmat qiladi va tilimizning boy merosini namoyon etadi. Shu bilan birga, uning ijodi bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlar uchun asos bo'lib qolmoqda.

Zahiriddin Muhammad Bobur chig'atoy tilidagi adabiy merosi bilan o'zbek adabiyotida alohida o'rin tutadi. "Boburnoma" va she'riy asarlari chig'atoy tilining boyligini namoyon etuvchi durdona asarlar sifatida qadrlanadi. Bobur ijodi tarixiy, badiiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, bugungi kunda ham o'zbek adabiyoti va madaniyatida muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Zahiriddin Muhammad Bobur. **Boburnoma**. — Toshkent: Fan, 2002.
2. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch**. — Toshkent, 2015.
3. Rustamov E. **Chig'atoy adabiy tili va uning rivoji**. — Toshkent, 2018.
4. Hayitmetov A. **O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi**. — Toshkent, 2012.
5. Alisher Navoiy. **Mukammal asarlar to'plami**. — Toshkent, 2005.